

УДК 336.7

JEL Classification: G21

В.С. Коверза

кандидат економічних наук, доцент
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

В.С. Коверза

кандидат экономических наук, доцент
Донецкий национальный университет экономики и торговли
имени Михаила Туган-Барановского

V.S. Koverza

Candidate of sciences ekonomicheskije, associate professor
Donetsk National University of Economics and trade
Called Mikhail Tugan-Baranovsky

РЕСУРСНЕ «САМОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ» ЯК ЕЛЕМЕНТ КРЕДИТУВАННЯ ПО ОВЕРДРАФТУ

РЕСУРСНОЕ «САМООБЕСПЕЧЕНИЕ» КАК ЭЛЕМЕНТ КРЕДИТОВАНИЯ ПО ОВЕРДРАФТУ

RESOURCES “SELF” AS ELEMENT FOR OVERDRAFT LOANS

Розглянуто метод ресурсного «самозабезпечення» при кредитуванні по системі «овердрафт» з метою ефективного планування банківської діяльності.

***Ключові слова:** овердрафт, банк, кредитування, ресурси, активи, пасиви.*

Рассмотрено применение метода ресурсного «самообеспечения» для кредитования по системе «овердрафт» с целью эффективного планирования банковской деятельности.

***Ключевые слова:** овердрафт, банк, кредитование, ресурсы, активы, пассивы.*

The methods of the resource “self-sufficiency” in lending by the “overdraft” for the effective planning of banking activities.

***Key words:** overdrafts, bank loans, resources, assets, liabilities.*

Постановка проблеми. Кредитування за овердрафтом, як юридичних так і фізичних осіб (у т.ч. із застосуванням пластикових карток), є поширеною позичковою операцією в практиці вітчизняних банків і досить повно висвітлено в спеціальній літературі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню основних аспектів складної і багатопланової проблеми банківського капіталу присвячені праці багатьох провідних вітчизняних та зарубіжних економістів: Е.Н. Василичена, А.П. Вожжова, Н.Е. Грязнової, О.Д. Дзюблюка, Н.Е. Егорової, Т.Д. Косової, Ю.Є. Лютого, А.М. Мороза, Л.О. Омелянович, О.О. Папаїки, А.М.

Поддєрьогіна, М.І. Савлука, Дж.Ф. Синки, В.М. Усоскіна, Т.Дж. Уотшема, та інших.

Виділення раніше не вирішеної частини проблеми. Однак при розгляді процедури даного методу кредитування не розкривається механізм взаємодії залишків, що формуються при цьому у вигляді поточних пасивів і відповідних активів.

Метою статті є висвітлення проблеми оцінки обсягу банківських ресурсів, необхідних для забезпечення портфеля кредитування за овердрафтом що у свою чергу, значною мірою визначається «самокредитуванням» клієнтів.

Результати дослідження. Кредитування за системою «овердрафт», або кредитування за овердрафтом, припускає використання клієнтом позикових коштів банку понад залишком коштів на його рахунок в межах визначеної договором кредитування суми (ліміту кредитування), з метою забезпечення фінансування поповнення оборотних коштів протягом визначеного договором строку. У банківській практиці позичальник має право здійснювати платежі без попереднього повідомлення банку надаючи платіжні доручення, або з попереднім повідомленням у письмовій формі за один день до сплати пред'явлених платіжних документів. Кошти, що надходять на рахунок, спрямовуються на погашення позичкової заборгованості. Таке погашення проводиться автоматично до закриття операційного дня [1].

Кредитування за «овердрафтом» набуло широкого поширення внаслідок наявності переваг, як для клієнтів, так і для банку. Для клієнта кредит стає доступним по мірі виникнення потреби в коштах, при цьому оплата за використання позикових коштів проводиться не за величиною встановленого ліміту, а за фактичною величиною позичкової заборгованості. Кредитування значно розширює можливості фінансування поточної діяльності підприємств і дає можливість управляти величиною позичкової заборгованості і платні за користування позиковими коштами.

Розгляд процесу акумуляції банком коштів і трансформації їх в ресурси вимагає дослідження формування банківських ресурсів і в процесі кредитування за овердрафтом. Необхідно відзначити, що рішення поставленої задачі обумовлено потребою банківської практики.

Випадковий характер формування сумарної величини позичкової заборгованості з кредитування за овердрафтом клієнтів робить проблематичним прогнозування величини банківських ресурсів. Для цього були досліджені процеси формування позичкової заборгованості та залишків на овердрафтних рахунках клієнтів з отриманням відповідних кількісних залежностей як результат взаємодії цих двох потоків.

Перевищення надходжень над використанням коштів банку призводить до формування залишків на поточному рахунку клієнта (кредитовий залишок на рахунку).

Банку вигідно кредитування за овердрафтом тому, що по всій сукупності клієнтів, які кредитуються за овердрафтом, створюється стійка база для отримання доходів. Однак кредитування за овердрафтом висуває особливі вимоги до банку стосовно формування ресурсів. У будь-який момент кожен з

клієнтів може пред'явити до оплати платіжні документи в межах всього ліміту. Це вимагає підвищеної уваги до стану кореспондентського рахунку банку, з метою виконання без затримок взятих на себе банком зобов'язань. Теоретично всі клієнти можуть одночасно скористатися кредитом і пред'явити до оплати документи в межах суми всіх індивідуальних лімітів.

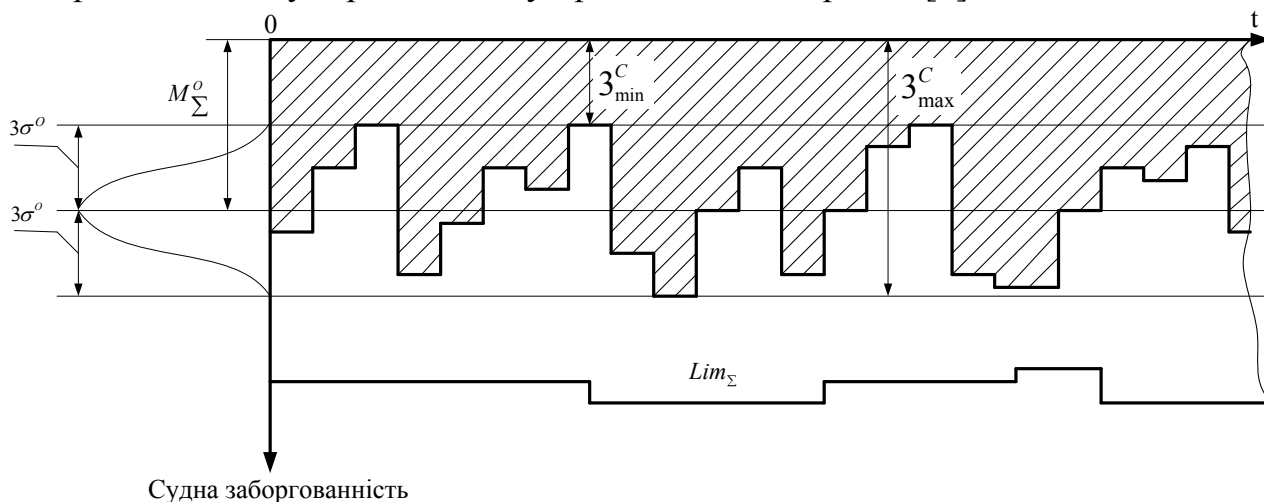
Формування залишків на поточних рахунках та позикової заборгованості носить імовірнісний характер і при достатній кількості клієнтів, що кредитуються, можна з достатньою точністю стверджувати, що завжди фактичний рівень позикової заборгованості буде менше сумарної величини встановлених лімітів кредитування за клієнтськими рахунками. Фактична позикова заборгованість визначає реальну потребу банку в ресурсах для забезпечення потреби всіх його клієнтів, що кредитуються за овердрафтом, в межах сумарного ліміту. Необхідність оцінки цього рівня визначає значущість дослідження та його актуальність для практичної діяльності банків.

У їх складі формування поточних пасивів банків як сукупності депозитів до запитання на поточних рахунках клієнтів виділяється умовно-постійна частина (ТПconst), величина якої визначається залежністю:

$$ТП_{const} = m \cdot n - 3\sigma\sqrt{n} \quad (1)$$

Умовно-постійна складова поточних пасивів займає значну частину ресурсів комерційних банків, яка за своїми параметрами може бути віднесена до стабільних і керованих ресурсів в силу чого використовується для розміщення в термінові та довгострокові активи. При перекладі клієнтів на кредитування за овердрафтом формування залишків суттєво змінюється.

Для спрощення розгляду даних процесів схема формування позикової заборгованості і сумарного ліміту представлена на рис. 1 [1].

Рис. 1. Схематичне уявлення формування позикової заборгованості клієнтів, що кредитуються за овердрафтом

Сумарний ліміт кредитування по системі овердрафт визначається як сума всіх лімітів, встановлених для відповідних позикових рахунків:

$$\text{Lim}_{\Sigma} = \sum_1^n \text{lim}_i, \quad (2)$$

де Lim_{Σ} - сумарний ліміт для всіх (n) позичальників банку, що кредитуються за овердрафтом;

lim_i - Ліміт кредитування, встановлений за i-м рахунком.

Величини щоденної заборгованості за окремим клієнтського рахунку розподіляються як випадкові величини відповідно по нормальному або близьким до нього законам розподілу.

У середньому перевищення сумарного ліміту над фактичною позичковою заборгованістю складе:

$$\text{Lim}_{\Sigma} - M^0 = n \cdot \text{lim} - n \cdot m^0 = n(\text{lim} - m^0) \quad (3)$$

Володіння даних функціональних залежностей дає можливість:

- прогнозувати рівень необхідних ресурсів для забезпечення кредитування за овердрафтом;
- прогнозувати з достатньою ймовірністю доходи від даного виду кредитування.

Однак за сукупністю клієнтів, що кредитуються за овердрафтом, положення змінюється. При достатній їх кількості одночасно формуються поточні пасиви з умовно-постійної і змінної складовими і сукупна позичкова заборгованість також з умовно-постійної і змінної складовими.

Якщо ж, то позичкова заборгованість постійно перевищує відповідні поточні пасиви і можна говорити про відсутність самозабезпечення і необхідності постійного залучення для кредитування клієнтів за овердрафтом інших видів банківських ресурсів.

Таким чином, рівень самокредитування можна визначити у відносному вираженні відповідним коефіцієнтом:

$$K_{c/o} = \frac{M^{TP}}{M^{TA}}, \quad (4)$$

де $K_{c/o}$ – коефіцієнт самозабезпечення при кредитуванні за овердрафтом.

Абсолютна величина самозабезпечення визначається значенням математичного очікування потоку нетто. При цьому гарантований рівень самокредитування визначається умовно-постійною частиною цього потоку. Негативні значення цих параметрів свідчать про те, що середня величина сумарної заборгованості на розглянутому періоді перевищує середні значення поточних пасивів, що говорить про необхідність залучення додаткових ресурсів для забезпечення потреби в позикових коштах клієнтів, що кредитуються за овердрафтом.

В результаті розгляду формування позикової заборгованості і поточних пасивів як сукупності залишків по рахунках при кредитуванні за овердрафтом можна відзначити, що при цьому можливе формування ресурсів у вигляді поточних пасивів, рівень яких характеризується значеннями коефіцієнта

самозабезпечення, а абсолютна величина самозабезпечення визначається математичним очікуванням потоку нетто. Ці параметри можуть бути отримані аналітичним підрозділом банку шляхом комп'ютерної обробки інформації, що формується за рахунками клієнтів без особливих труднощів. У результаті аналізу фактичних даних встановлено, що коефіцієнт самокредитування залежить від специфіки клієнтської бази різних банків і відрізняється в кожному банку протягом різних періодів [2].

Висновки та пропозиції. Застосування розглянутого методу позитивно зарекомендувало себе при аналізі результатів кредитування за овердрафтом та оцінці ефективності кредитування, а також при оцінці необхідного рівня банківських ресурсів для кредитування по овердрафту, що допомагає більш обґрунтовано підходити до планування банківської діяльності в частині управління як пасивами, так і активами.

Дослідження в даній області є складовою частиною теорії трансформації банківських ресурсів та науково - обґрунтованого підходу до формування портфеля активів банку на основі прогнозування як формування пасивів, так і забезпечення ними відповідних активів.

Бібліографічні посилання:

1. Омелянович Л.О., Вожжов А.П., Коверза В.С. (2013), Формування банківських ресурсів з урахуванням трансформаційних процесів: [монографія], Східний видавничий дім, Донецьк, Україна.
2. Хараман В.С. (2011) Інструменти підвищення ефективності управління банківською ліквідністю / Фінансово-кредитний механізм в соціально-економічному розвитку країни: [Текст]: м. Макіївка, Україна.

References:

1. Omelyanovych L.A., Vozhzhov A.P. Koverza V.S. (2013) Formation of banking resources on the basis of transformation processes: [monograph] East Publishing House, Donetsk, Ukraine.
2. Haraman V.S. (2011) Tools improve management of bank liquidity / financial- credit mechanism in socio-economic development : [Text]: m. Makiivka, Ukraine.